

Vai LR Valsts ieņēmumu dienests tik viegli ļauj kļūt par nodokļu rezidentu? Ukrainas pilsoņu nodokļu rezidences statuss LR. 2/19/25

Projektu vadītāja ilgtspējas jautājumos
nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Alīna Ruskova

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā,
personāla un organizāciju pārveides
pakalpojumu vadītāja Baltijā, PwC Latvija
Irēna Arbidāne

Nodokļu rezidenta statuss rada fiziskajai personai pienākumus maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) no vispasaules ienākumiem konkrētajā valstī, kā arī parasti atļauj piemērot atvieglojumus rezidentiem. Tāpat, nodokļu rezidenta statusa korekta noteikšana ir svarīga, lai izvairītos no dubultās nodokļu aplikšanas, piemērojot attiecīgos normatīvos aktus. Šajā rakstā izklāstīta PwC speciālistu pieredze saistībā ar Ukrainas pilsoņu nodokļu rezidenta statusa noteikšanas un reģistrēšanas niansēm LR.

LR nodokļu rezidenta statusa noteikšanas kritēriji un reģistrācija

Šajā rakstā informējam, ka, pārceļoties uz dzīvi kādā ārvalstī, Latvijas iedzīvotāji automātiski nezaudē LR nodokļu rezidenta statusu. Arī ārvalstnieku, kuri pārceļas uz dzīvi Latvijā, nodokļu rezidenta statusu neregistrē automātiski. Lai to reģistrētu, personai ir jāiesniedz VID pieteikums brīvā formā, lūdzot nodokļu rezidences reģistrāciju, balstoties uz pierādījumiem, ka ir izpildīti likuma "Par nodokļiem un nodevām" minētie kritēriji (parasti - pirmie divi):

- personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijā; vai
- persona uzturas Latvijā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā; vai
- persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas valdība.

Ja ir nepieciešami papildu pierādījumi LR nodokļu rezidenta statusa esamībai, papildus var vērtēt arī attiecīgās nodokļu konvencijas 4. panta kritērijus.

Ukrainas pilsoņi, kuri dzīvo Latvijā

Nodokļu rezidences statusa noteikšanas kritēriji

Kopš 2022. gada februāra kara Ukrainā dēļ uz Latviju ir pārcēlušies vairāki tūkstoši cilvēku, kuri var kļūt par Latvijas nodokļu rezidentiem, turpinot pastāvīgi dzīvot Latvijā. Daudzi Ukrainas pilsoņi uzturējās LR īslaicīgi un atgriezās Ukrainā vai izceļoja uz citu uzturēšanās valsti. Šīs personas nekļuva par LR nodokļu rezidentiem, jo neizpildīja minētos kritērijus.

Ukrainas pilsoņiem piemēro tos pašus nodokļu rezidences noteikšanas principus, kurus piemēro citām personām (LR nerezidentiem), t.i., jāvērtē trīs iepriekšminētie kritēriji, kuri ir noteikti likumā "Par nodokļiem un nodevām".

Nereti Ukrainas pilsoņi izpilda pirmos divus kritērijus, jo viņiem ir piešķirta uzturēšanās atļauja, kas

automātiski nozīmē arī deklarētās dzīvesvietas esamību Latvijā, un viņi uzturas Latvijā vairāk kā 183 dienas jebkurā 12 mēnešu periodā. Tādējādi, saskaņā ar likumu “Par nodokļiem un nodevām” Ukrainas pilsonis Latvijā atbilst nodokļu rezidenta definīcijai.

Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums

Vienlaicīgi kopš 2022. gada 5. marta ir spēkā Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums. Minētais likums neietver īpašu definīciju nodokļu rezidenta statusam, kā arī nenosaka principus šāda statusa noteikšanai. Tajā pašā laikā Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma 8³ pants paredz īpašu noteikumu IIN piemērošanai Ukrainas civiliedzīvotājiem. Pēc būtības minētais pants piešķir tiesības Ukrainas civiliedzīvotājiem, kuriem ir LR nodokļu nerezidenta statuss, izmantot neapliekamo minimumu un atvieglojumus par apgādājamiem (tikai par nepilngadīgiem bērniem).

Pieejamie nodokļu atvieglojumi atšķiras

Tomēr Ukrainas pilsoņiem, kuriem nav LR nodokļu rezidenta statusa reģistrācijas, nav iespējas piemērot visus atvieglojumus, kurus piemēro nodokļu rezidentiem, piemēram, nav iespējams atgūt pārmaksāto IIN par medicīnas vai izglītības izdevumiem, vai pensijas iemaksām. Tādējādi, pilnvērtīga LR nodokļu rezidenta statusa reģistrācija tomēr nodrošina Ukrainas civiliedzīvotājam vairāk labumu nekā Ukrainas civiliedzīvotājiem, kuriem ir nerezidenta statuss un kuri izmanto Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā paredzētos labumus.

Tajā pašā laikā LR nodokļu rezidenta statuss paredz ne tikai atvieglojumus, bet arī pienākumu maksāt IIN no saviem vispasaules ienākumiem Latvijā. Tādējādi, arī valsts iegūtu, ja Ukrainas civiliedzīvotāji kļūtu par nodokļu rezidentiem un maksātu IIN no saviem vispasaules ienākumiem Latvijā.

Prakse

PwC praksē bija vairākas situācijas, kad Ukrainas civiliedzīvotāji vēlējās reģistrēt savu nodokļu rezidenta statusu Latvijā, taču VID to liedza, balstoties tikai Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu.

Piemēram, personām ar uzturēšanās atļaujas statusu “Pagaidu aizsardzība” tika atteikta nodokļu rezidenta statusa reģistrācija LR, lai gan tās bija izpildījušas likumā “Par nodokļiem un nodevām” noteiktos kritērijus. Savā atteikumā VID atsaucās uz Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu, norādot, ka saskaņā ar minēto likumu Ukrainas civiliedzīvotājs Latvijā var izmantot divus atvieglojuma veidus un vienlaicīgi saglabāt nerezidenta statusus (detalizētāks skaidrojums netika sniegts). Šajā situācijā nebija atbilstoši piemērot minēto likumu, jo tas likums neparedz nodokļu rezidenta statusa noteikšanas principus, bet gan tikai ļauj piemērot atsevišķus atvieglojumus IIN maksāšanai, saglabājot nerezidenta statusu. Var spriest, ka VID līdzīgi interpretē nodokļu rezidenta statusa iegūšanu tiem darbiniekiem, kurus darba devējs ir reģistrējis VID ar speciālu ziņu kodu “11” (ziņu kods no Ukrainas ieceļojošajiem darbiniekiem). Proti, ja esi Ukrainas civiliedzīvotājs, vari būt tikai nerezidents LR nodokļu mērķiem.

Nemot vērā iepriekš minēto, vēlami uzsvērt, ka, piesakot savu nodokļu rezidenta statusa reģistrāciju VID, Ukrainas civiliedzīvotāji var saskarties ar grūtībām. Tajā pašā laikā, komunicējot ar VID un iesniedzot papildu pierādījumus par pastāvīgas dzīvesvietas esību Latvijā, mūsaprāt, var panākt veiksmīgu Latvijas nodokļu rezidenta statusa saņemšanu. Turklāt, ja iepriekš Latvijas nodokļu rezidenta statusa reģistrācijas mēģinājums nevainagojās ar panākumiem, taču ir mainījusies personai piešķirtās uzturēšanās atļaujas

veids, var mēģināt atkārtoti lūgt reģistrēt rezidenta statusu.

Savukārt, Ukrainas pilsoņiem, kuri dzīvo Latvijā, būtu jāatceras, ka, iegūstot nodokļu rezidenta statusu LR, ir jāinformē gan banka, gan arī darba devējs, kas veiks nepieciešamās izmaiņas gan EDS, gan grāmatvedības sistēmā, lai nodokļi tiktu piemēroti kā nodokļu rezidentam.